

Floris Cohen

Floris Cohen is hoogleraar vergelijkende geschiedenis van de natuurwetenschap aan de Universiteit Utrecht. Hij studeerde geschiedenis in Leiden, waar hij ook promoveerde, maar omdat hij zich zowel 'alfa' als 'bèta' voelde, ging hij verder met de geschiedenis van de natuurwetenschap. Zijn meest recente werk is *Het knagende weten* (2016).

FOTO: EDE BRONSHOFF

Ben Vriesema
is hoofdredacteur
van Kleio.

Welk nut heeft geschiedenis volgens u?

Elke samenleving neigt ertoe mythen over het eigen verleden te creëren – mythen die snel een eigen leven kunnen gaan leiden, zoals begin jaren negentig is gebeurd met de middeleeuwse veldslag op het 'Merelveld' in wat nu Kosovo is. Het pleit voor het beschavingsniveau van een samenleving als ze personen aan het werk heeft die op een niet-mythische manier met het verleden van die samenleving weten om te gaan. Het nut van de geschiedwetenschap – het is al eerder bedacht – is er in gelegen zo nauwkeurig mogelijk te reconstrueren hoe in het verleden gebeurtenissen zijn geweest, en van die reconstructie voor een zo breed mogelijk publiek op zowel wetenschappelijk verantwoorde als aantrekkelijk verpakte wijze verslag uit te brengen.

Welke historische film heeft de meeste indruk op u gemaakt?

Lincoln uit 2012. Hoe meesterlijk president Lincoln leiding gaf aan de aanvaarding door het Congres van het dertiende amendement op de grondwet, waarmee de slavenemancipatie in de vs van een snel herroepbare verklaring omgezet werd in een politiek onomkeerbare realiteit.

Kent u een historische persoon die op u lijkt?

Als ik een vrouw was geweest, zou ik graag hebben geleken op Émilie de Breteuil, marquise de Châtelet, die midden achttiende eeuw een meesterlijke vertaling heeft gemaakt van Isaac Newtons hoofdwerk, de Principia ('Wiskundige grondslagen van de natuurwetenschap'), en ook nog eens een mooie band had met Voltaire.

'Het verleden verdient het te worden onderzocht en onderwezen in its own right, niet als onderdeel van iets vaags en schijnbaar groters'

Wat is volgens u het belangrijkste in het geschiedenisonderwijs?

Desnoods een tikje warrige, maar hoe dan ook inspirerende en met geestdrift gegeven lessen. Een docent die zelf door zijn of haar vak is gegrepen, weet alleen daarmee al een besef op te roepen hoe in alles wat we waarnemen en doen en wat er om ons heen gebeurt het verleden doorwerkt.

Wat is voor u een belangrijk lieu de mémoire?

Die werd op 13 november 2017 gelegd in de vorm van een 'Stolperstein' pal voor het huis van mijn grootouders, die ik nooit heb gekend en naar wie ik vernoemd ben. Hendrik Cohen was voorzitter van de Joodse Raad Rotterdam, en kwam evenals zijn vrouw Flora Polak begin 1945 om het leven in concentratiekamp Bergen-Belsen.

Welke historische studie of welke historische roman maakte de meeste indruk op u?

Dijksterhuis' De mechanisering van het wereldbeeld uit 1950, dat ik op achttienjarige leeftijd in de boekenkast van mijn vader aantrof. Ik leerde ervan dat ook de wetenschap er een verleden op nahoudt, dat volwaardig deel van de geschiedenis uitmaakt. Tegelijk bood het boek een meeslepend geschreven, samenhangende interpretatie van hoe de moderne natuurwetenschap is ontstaan (Kenmerkend Aspect nr. 26).

Wat is uw dierbaarste bezit dat ook historische waarde heeft?

De eerste druk van de zes delen Gesammelte Schriften van Franz Kafka, in 1935 aangeschaft door een student geschiedenis die elf jaar later mijn vader zou worden.

Kunt u zich nog veel herinneren van de geschiedenislessen uit uw jeugd?

Ik herinner me er nog van alles van: van het jaartallenboekje van F. den Eerzamen (op de lagere school), tot de ietwat warrige maar toch inspirerende, want met geestdrift gegeven, lessen van mijnheer Meilof IJben (op het gymnasium).

Hoe vindt u dat geschiedenis- onderwijs en staatsinrichting aan een middelbare school moet worden gedoceerd?

Al heb ik aan menig student college gegeven, ik heb nooit voor de klas gestaan en matig me daarom geen mening aan over hoe ons mooie vak het best gedoceerd zou kunnen worden.

Welke historische periode spreekt u het meest aan?

Dat ik me als onderzoeker vooral op zeventiende-eeuws Europa heb gericht, komt doordat in de kleine honderd jaar tussen Galilei en Newton de grote aanzet is gegeven tot onze moderne natuurwetenschap, maar ik heb niet een bijzondere affiniteit met die eeuw. Als ik daarom de vraag wat mag toespitsen: het historisch tafereel

dat ik het liefst als oog- en vooral oorgetuige zou hebben willen bijwonen, is Johann Sebastian Bach druk in de weer in een kerk ergens in Duitsland, waar hij een net opgeleverd Silbermann-orgel uitprobeert.

Denkt u dat de negenenveertig kenmerkende aspecten die leerlingen moeten kennen voor het eindexamen enig nut hebben voor het geschiedenisonderwijs?

Het allerbelangrijkst aan het geschiedonderwijs vind ik dat leerlingen een besef van de tijdsvolgorde krijgen waarin personen leefden en gebeurtenissen zich voltrokken. Naar mijn indruk vormen de negenenveertig kenmerkende aspecten daarvoor een prima voertuig.

Stel u zou minister van Onderwijs worden, wat zou u voor het geschiedenisonderwijs ingevoerd willen zien?

Aardige vraag voor de broer van een oud-staatssecretaris van Onderwijs! Maar goed dan: het afdanken van het plan-Schnabel. Het verleden verdient het te worden onderzocht en onderwezen in its own right, niet als onderdeel van iets vaags en schijnbaar groters.

Welke historische persoon spreekt u het meest aan?

Galileo Galilei. Bepaald niet als persoon, want hij was simpelweg een rotzak. Wel omdat hij het op zijn eigengereide manier aandurfde radicaal te breken met de al eeuwen gangbare manier van denken over hoe de natuur in elkaar zit en onverschrokken op zoek te gaan naar een nieuwe denkstijl die wij, in grote lijnen, nog altijd herkennen in onze moderne natuurwetenschap.

Als u morgen een historisch onderzoek zou mogen beginnen, wat zou dan het onderwerp zijn?

Ik zal eerst het onderzoek afsluiten dat ik me al tegen het einde van mijn studententijd heb voorgenomen: uitzoeken, ditmaal samen met een collega, hoe rond 1800 in Groot-Brittannië de nieuwe wetenschap dermate nuttig bleek om te kunnen worden ingezet voor praktische doelen. Hierdoor werd in de toenmalige sociaaleconomische constellatie een grootscheepse industrialisering mogelijk die de aanzet heeft gegeven tot de moderne wereld waar wij allemaal in leven (Kenmerkend Aspect nr. 31). ■

Wat is de meest indringende 'historische sensatie' die u hebt gehad?

Dat was toen ik in 1979 van het Rapenburg in Leiden, waar toen de UB gevestigd was, naar het Museum Boerhaave (waar ik als medewerker aan verbonden was) liep, met in mijn hand een exemplaar van de eerste druk van Newtons Principia – de conservator Oude Drukken had me voor onze aanstaande tentoonstelling over Christiaan Huygens het exemplaar los in handen meegegeven.